

ZVONI

Leto III.

List 3.

NA DUNAJI 1. FEBRUARJA 1877.

P B SAVINI.

1.

Takaj pa ledene so tvoje vodé,
Savina, Savina deroča?
Glej, v meni pa bije pregorko sercé,
Navdaja ljubezen ga vroča.

In jaderno tvoji valovi tekó,
Savina, Savina deroča;
A k meni ne pride nikdar po slovó
Ljubezen, ljubezen pekoča.

Prerad bi jo spustil sred tvojih vodá,
Da dalje in dalje poroča:
Da zrasla mi ona na dnu je sercé
Ob tebi, Savina deroča!

2.

Nékdaj plodna njiva
Tukaj je rodila;
Zdaj pa je povodenj
Pesek nanosila.

Trava le počasi
Tu in tam poganja,
Mehka, hladna sapa
Lahno jo priklanja.

Skoraj pa bo zopet
Njiva tu rodila,
In žanjica bode
Zopet serp brusila.

3.

Tako serce moje
Nekdaj je rodilo,
Ko ljubezen gorko
V sebi je nosilo.

A nevihte silne
Jezno se prihrule,
Bore serce moje
Burno so obsule.

Oh, kedáj bo zopet,
Kakor prej, veselo,
Oh, kedaj bo zopet,
Kakor prej mi pelo?

Baptista.

LEPA YIDA.

Roman, spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

„O tí mož ljubljeni, zakaj nísi prišel prej, prej že pred moje oči, ko je bil še čas za mojo srečo, ko nísem bila še na večno vezana, vezana na tega človeka...“ stresne z lepo glavo, postane, potem se pa zopet na podobico pripogne in nadaljuje:

„Večno nanj navezana! do smerti nesrečna; in vendar si tí na svetu, ki bi bil moja sreča, ki te je Bog ustvaril za me, a peklenska volja te mi je prekasno pokazala, privedla pred oči, prej slepe, predno se niso odperle, tebe viděč, moj sladki, moj ljubljeni Alberto, Alberto, o — o!“

Zunaj buči vihar, dežne kaplje udarjajo na okno, ona pa nasloni komolce na kolena in skrrije mlado, razjarjeno obličje v beli roki, ter sloní, kakor da bi dremala.

Psi zalajajo. Mlada žena skoči po konci prestrašena, mahom vtakne sliko v nedrije in stori dva koraka proti oknu, a obstane takoj in posluša, z naprej pripogneno glavo.

Psi ne lajajo več. Vse je tiho. Le posamezne kaplje še bijejo ob okno in doli spodaj se čuje pluskanje morskó.

„Ní ne“, odgovori si sama na svoje misli in se oberne.

„Ko bi pa zares prišel, kakor je obetal! Ko bi prišel, da si sem ga prosila, naj ne hodi! Prosila? Oh, ne vselej! Že sem bila na pol odločila se, vse vezi pretergati, vse vojnice podreti, svoje spono poteptati in se vreči svoji sreči v naročje. In ko bi zdaj le prišel? Dà, pridi, pridi, Alberto moj, brez tebe jaz umerjem.“

„Máma!“ začuje se zaspano zategneno otročji glasek iz posteljice, in mlada žena skoči tja, odene razgaljenega dečka, sede na posteljo k njemu in oprimši z obema rokama vročo njegovo glavico, poljubi ga na čelo.

„Kako morem zábiti tebe, sladko dete moje? Samo moje, njegovo níč, ne! Oh zakaj ní Alberto tvoj oče? Potem bi tebe vzel sè seboj in jaz bi lahko šla z njim daleč proč, kjer je lepši svet in kjer biva sreča. A zdaj on pravi, da si Samorodov, tega odurnega človeka kri, in nima te rad, kakor ima mene. A jaz te ne pustim, tebe ne, ne, zlato dete moje!“

Sinek pa ní poslušal mlade matere, kajti spal je že zopet z vso trdnostjo otročjega spanca, vendar so bili njegovi perstki instinktivno ovili se kazalca Vidine roke, kakor bi hotelo dete prideržavati mater: „pri meni bodi, matka ródna, zlata matka!“

Ko je nekaj časa pri detetu sedela, vstane in korači proti mizi, da bi se pripravila spat iti. Tam pa zopet obstoji, zopet ono sliko iz nedrija izvleče, zopet jo dolgo gleda, nazadnje pa možato, odločno

s peto ob tla vdari in govori strastno, s plamenečimi očmi, ter v pest stisneno desnico.

„Moj Bog, moj Bog, kaj bode iz mene! Moram-li zblazneti, živeti, ali poginiti? Dva dni še le je, kar je od mene šel, a zdi se mi, da tretjega in četrtega dneva že ne prestanem, če ga ne vidim. Če se silim misliti na kaj drugega, mislim le nanj; če si ga hočem iz glave izbiti, prikaže se mi še lepši, zmerom in povsod on! In kako bi mogla vse življenje brez njega biti? Zdaj ko sem ga videla! Bog, zakaj si mi ga pokazal, če mi ga ne daš, zakaj!“

Sede, nasloni se in zopet zatopljena v svoje misli dolgo tako čepi. Nekedo na okno poterka.

Silno prestrašena Vida po konci skoči in stermi na okno. Pri luči stojé v temo gledajoč ní mogla razločiti, vendar je opazila pri oknu nekaj črnega, kakor človeška glava, a samo premakniti se prvi hip z mesta ní mogla.

„Vida!“ zakliče nekedo zamolklo in zopet poterka na okno.

Ona skoči tja in hlastno odpre, ter reče:

„Ti tukaj?! Za Boga svétega, béži, béži, da te ne izdadó psi, da te hlapei ne zapazijo! Béži! on, on...“

„Odpri mi!“ reče oni zunaj.

„Jezus!...“ hoče ona ugovarjati.

„Odpret pojdi berzo, če ne, izgubljen sem, pse že težko krotim in na onem koncu sem videl, da nekedo hodi, da ne spé vsi. Odpri!“

Vida se oberne od okna, hlastno poseže po sveči, ali ker je preveč razburjena, preoberne tresoča se njena roka svečnik z mize na tla, da luč ugasne, svečnik glasno zaropotá, dečko v posteljici se vzbudi in začne jokati, psi zunaj pod oknom zalajajo....

„Ženska, ne pogubi me, ali mi nísi obljubila? Odpri!“ silí oni skozi okno.

„Bog mi pomagaj!“ zaječi ona, tipajoč po steni za ključem, in ne misleč, za kaj Boga potrebuje in kliče Boga ostrega in pravičnega.

„Máma“, vpije dete in joka na vse pretege, kajti prepíh hladne nočne sape vleče skozi odperto okno in skozi odperta puščena vrata in poleg nezdravega hlada prinaša v temno izbo tudi tuleče glasove lajajočih psov.

PETO POGlavJE.

Solnce je ravno pogledovalo izza skalnatega hribovja in sijalo na dolgo kamenito klop pred veliko hišo očeta Basnigoja, katerega smo že v prvem poglavji omenjali. Basnigoj je bil siv starček, drobne postave, ali da si že nad sedem deset let star, še vedno čil in krepák; in da si so mu bili razen lepe Vide, Samorodove žene, vsi drugi otroci pomerli ali onesrečili se, bil je zdaj na stara leta vendar vedno dobre volje in ní nadlegoval sveta in Boga z neugodnimi izdihljaji ter sitnimi tožbami.

Na prag pride sedaj póstarna žena, Basnigojeva žena, kacih deset let mlajša od njega, nekoliko rudečelična in okrogla, ter zakliče:

„Oj menè, stari, ne sedi tu v hladu tako golorok, kašelj boš dobil“.

„Ne vidiš solnea?“ odgovori Basnigoj, žena pa gre k njemu in poleg njega sede rožljaje s ključi, katere je imela na rudečem jermenčku privezane za pasom poleg nožička, ki je na srebrni benečanski verižici doli do tal visel.

„Vino iz srednjega velicega soda mora pretočeno biti, ali Jarnej ne utegne, da bi mi pomagal“, reče stari.

„Tedad pretakaj jutri ali pojutranjem“, tolaži ga starka.

„Ní takó, glej jo!“ odgovori moški starina in strese svoje dolge, na ramo viseče, čisto bele lase. „Vsako delo ima svoj dan, to sama veš. Ne bode drugače, da pojdem pretakat sam, ker tudi Jarnej ima drugo delo“.

Zdaj pa mati gospodinja nevoljna še bolj s ključi zarožlja in pravi:

„Ne boš sam pretakal, ne, jaz ne pustim. Bolje je, da se vino nikoli ne učisti, ali da se zavrélica iz vsega vina naredi, nikari le iz srednjega vélicege soda, nego da bi se ti pri pretakanji ali prevzdignil, ali kako drugače pohabil. Ní ti treba, ne! Hvala Bogu in svetemu Florijánu, toliko že imava, da kader naji izveličar k sebi pokliče na oni svet, ne bode mogel Samorod govoriti, da bi bil kje drugje tod blizo več priženil, nego je pri Basnigojevih: toliko ostane, če vse delo pustiva. Zakaj bi potlej na stare dni toliko terpel, kakor tí terpiš z delom“.

Ženi oko zarosi, on pa se nasmehlja in reče:

„Glej jo, glej! Tí sama začni, sama. Nísi-li vedno na nogah in pri delu, takó da še umreti ne boš utegnila, kader pride pó-te božja dekla, bela smert?“

In še ona se nasmehne, ter pravi:

„Bézi mi, ne veš, da volka ní smeti klicati? Sicer pa vem, da brez dela bi ti bilo dolgčas, vajena sva ga oba. Le preveč ne dej“.

„Kedo je pa tam?“ vpraša starec in kaže v dolinico, kjer je nekeó oddaljen še za tri streljaje jezdil proti Basnigojevemu domovanju.

„Anton je, takó se mi zdi“, pravi starka in z roko nad čelom braneč se solnea, ogleduje jezdeca, ki je v diru podil konja po slabem, od deža razjedenem in skalnatem potu.

„Kaj bi rad? Včeraj je bila Vida tukaj, a ní ničesa povedala, da hoče on danes priti ali da bi imel po kaj hoditi, posebno v delavnik“, reče stari Basnigoj.

Ali si kaj opazil, kakó je Vida čudna zdaj? Bog moj in sveta mati, prav bojim se za njo. Vsa se je izpremenila. Poprej je bila vesela, poskočna, še bolj nego mi je bilo ljubo, a zdaj! Bog sam vedi, kaj ima“, toži mati v serčni svoji skerbi.

„Jóje, kaj bi moglo biti hudega? Ne veš li več, kakó si mi óno leto, ko se je možíla, odsvetávala in govorila, da ní prav; in zdaj vidiš, da jima gre dobro in da je vse po volji božji“, téši zopet oče.

„Bog ga vedi in mati njegova, je-li vse prav, ali ni morda“, žalostno govori mati. „Ne da bi Antonu rekla žal-besede. On je dober človek, če je tudi časi nagle jeze. Pa saj so skoro vsi ljudje, ki so nagle jeze, tudi dobrega serca ljudje: glej, ni-li bila naša Vida, dokler je bila še tu doma, nagla kakor vihra, svojeglava in termasta? On je dober. nič ne rečem. Ali ko sem jo videla včeraj, da je tako čudna, in sem jo vprašala: Vidka, kaj ti pa je? in ni nič hotela povedati mi, veš, prišlo mi je na misel: morda pa vendar ni bilo prav, da si jo dal temu Antonu tako berž“.

„Dal? Ali ga ni sama vzela?“ zagovarja se stari.

„Pst! Glej, že je tu“.

Res je bil jezdec Anton Samorod, zet naših dveh starih, že v dvorišče prijezdil in s konja skočil; prihajal je po trati k starima.

Kje je Vida?“ vpraša Samorod.

„Vida?“ zavzameta se obadva roditelja in vstaneta prestrašena s klopi.

„Ni je pri vas? Ni prišla danes na vse rano jutro?“ vpraša Samorod hlastno.

„Ne!“ klikne mati.

„Kaj je to?“ vpraša stari.

Anton Samorod obledi kakor zid. „Morda sem se zmotil“, pravi, oberne se, zasede konja in brez druge besede v najhitrejšem diru odjaha.

„Jezus, kaj je to? jadikuje starka. „Kaj se je prigodilo? precej pojdi za njim gledat, ali pa idem jaz: ne, pojdi ti, ali pa Janeza pošlji; Janez! Janez!“

„Tiho, tiho! Nič ne bode hudega. Čakaj! Jaz stopim sam doli in pogledam“, pravi starec in z drobnimi, negotovimi, starimi stopinjami koraka v hišo po palico in pokrivalo.

(Dalje prih.)

Ø PROPADU NRAVNOSTI ZA RIMSKIH CESARJEV.

Spisal Fr. Wiesthaler.

(Dalje.)

Smehljaje priplešejo na to mične nožice krasnoličnih deklet in zalih mladeničev v sobo, in sicer v obleki, katera več odkriva, nego zakriva: začne se pantomimičen ples ali ballet. Okrog miz stojé nebrojni, na mig gostov čakajoči sužnji in sužnje, pripravljeni ustreči vsaki, še tako nespodobni želji. To je slika cesarske pojedine. Take gostije so seveda ogromne vsote stale. Cesar Kaligula n. pr. je potratil za edino pojedino 10 milj. sestercijev, t. j. 1 milj. gold. Ne veliko cenejša je morala biti ona, ki jo je napravil tragik Aesopus svojim gostom. Postavil je namreč pred nje med drugimi rečmi tudi

jed, ki je bila le iz jezikov takih tic, katere lepo pojó ali človeški glas posnemajo.

Mnogo premoženja zapravljajo nadalje rimski potratniki z nakupovanjem sužnikov in sužnic, ki jim skoro iz vseh sužniških sejmov dohajajo. Bilo bi odveč, ako bi hotel vse poštene in nesramne posle naštet, za katere se Rimljanje svojih robov poslužujejo. Omenil bodem le najvažniše. Sužnji imajo oskerbovati vsa potrebna in potratna hišna opravila; oni obdeljujejo polje za svoje gospodarje, in odrejajo njihove otroke, razvitku rimske značajnosti na kvar, ker so po največ popolnem izprijeni ljudje. Saj vendar oni služijo svojim gospodom deloma za sredstva največjih zlobnosti in nesramnosti, deloma pa za tovarno žival. Sploh se z njimi tudi veliko boljše ne ravna, kakor z živino. Za vsak, še tako majhen prestop, jih gospodarji nečloveško kaznujejo, a oni sami še pravice nimajo, pritožiti se pri kom. Čem bolj potratnost narašča, tem bolj se množi število sužnikov. Mnogi izmed rimskih bogatinov jih imajo po 400, nekateri celo po 1000. Ker pa sužnjemu ni prepovedano, za lastno premoženje skerbeti, naberó si nekateri pošteno ali nopošteno obilno denarja, ki jim potem kot osvobodencem odpira pot do najvišjih častí in z njimi do veljavnosti, katera je rimske države malo vredna. Na dvoru cesarja Klavdija n. pr. nahajamo skoro same osvobodence, med njimi sta v prvi versti ministra Pallas in Nareissus.

Najhujše pa se kaže strašna podlost vse té dobe v uživanji spolne ljubezni. Tudi v tem obziru so cesarji najsilniši in najnezmérniši. Pred njihovo pohotnostjo ni varna ne nedorasla deva, ne deček v cvetu svoje mladosti, ne prosta ženica, ne plemiška dama, ne že omožena matrona, ne bližja sorodnica, ne kristijanka, ne paganka. Vse, vse pada kot ubogi klalni dar cesarski poltenosti. Da se ne bodo moje besede komu preostre zdele, hočem iz rimskih in gerških pisateljev nekoliko najbolj znamenljivih slučajev te verste navesti. Cesar Tiberius, kateremu je bil kot pečat nesramnih strasti ostuden srab v obraz vtisnen, udal se je po poročilu Tacitovem (Annal. VI. 1.) pohotnosti takó, da so mu morali sužnji sè silo in obetanjem privajati ljudi obeh spolov, ki so njegovi poželjivosti stregli. Njega ni le dražila lepota in nežnost telesa, ampak celo sramežljivost in slavni odrod ubogih žrtev. Takrat ste prišli prvič v rabo besedi: „sellaria“ in „spintria“, o katerih mi dandanes, hvala Bogu, še pravih pojmov nimamo. Po Suetoniju (Tib. 43.) so to najberž kraji in orodja skrivne spohoti, kjer so se reči godile, katerih natanko popisati se mi peró ustavlja. Enaka in še ostudnejša dejanja nam pripoveduje Dio Cassius (LIX. 3.) o Kaliguli.

Ta cesar, katerega navdaja živinsko poželenje do ženskega spola, oskrunja svojo sestro, imenoma Drusillo in njenega soproga. Na neko ženitev povabljen, ugrabi ženinu nevesto, ter prežene potem oba iz Rima, češ, da sta se shajala. Drugim možem jemlje soproge, ter jih zopet zameta, kedar se jih je nasitil. Svojo palačo izpremeni v hišo razuzdanega razkošja: v nalašč za to pripravljenih sobah zbira so-

proge najplemenitejših mož in zale dečke iz prvih rimljanskih rodovin v porabo svojo in svojih obiskovalcev, katere k isti nesramnosti prisiljuje, da more za to od njih draga plačila tirjati (Dio LIX. 28.). Kaj naj še le o Neronu povem, kaj naj zamočim? Tega moža se je bila poltenost že tako polastila, da je bil ves čut sramežljivosti popolnem izgubil. V zverinsko kožo zavit se zaganja v nage, na kole privezane dečke in deklice, ter zadovoljuje tako nečloveško svoji strasti (Dio LXIII. 15.). Po smerti druge soproge Poppaeje Sabine, katero je bil, usmrtivši prvo, senatorju Othonu, poznejšemu cesarju, odvezel, naleti na nekega osvobojenca Spora, ki je bil slučajno Poppaeji zelo podoben. Zaradi tega ga dá skopiti, vzame ga za ženo, ter se ž njim javno poroči. In ta poroka se ne samo v Rimu, ampak tudi po vsi gerški slovesno praznuje. Njegova nesramnost sega tako daleč, da imenuje tega skopljence javno svojo ženo, gospo in kneginjo. Sam pa služi v istem času za ženo nekemu drugemu osvobojenecu Pythagori, s katerim se je bil ravno tako javno poročil (Dio LXII. 15., Tac. Annal. XV. 37.). Enake užitke pripravlja tudi nasladnemu občinstvu posebno pri javnih pojedinah. Eno tako mu je moral Tigellinus, zvesti tovariš vseh njegovih hudobij, na Agrippovem jezeru napraviti. Gostitev se verši na krasno okinčani plavi, katero druge ladije sem in tja premikajo. Kot kermilniki so nastavljeni dečki hotniki, ob bregu pa stojé v zabavo povabljenim gostom hiše mézne sladnosti, napolnjene z imenitnimi damami in hotnicami, katere se med seboj v nespodobnem vedenji in plesanji prekositi izkušajo. Ko noč nastopi, razsvetlé prižgane baklje vso okrajino, iz okrog in okrog stoečih poslopij pa se jame razlegati divje petje. Vsa noč je posvečena vsakojaki hotnosti, katera človeka pod nespametno živino ponižuje (Tac. Annal. XV. 36.).

O drugi taki gostiji nam pripoveduje Dio Cassius (LXII. 15.). Tudi njo je bil Tigellinus na željo Neronovo osnoval. Gostuje se v gledišči po končanih zverinskih bojih. Sredi gledišča sedé Nero, Tigellinus in njuni tovariši na mehkih blazinah in škerlatnih preprogah. Okrog njih pa so postavljene hotniške hiše in kerčme, kjer se drugi povabljeni gostje veselijo. Tu sem pride po končani pojedini tudi Nero sè svojim spremstvom. Njegov prihod je začetek najhujših in najgnjusniših orgij. Tu nahajaš zbrane prve mestne krasotice in najbolj zaveržene vlačuge, device in omožene ženske, sužnje in svobodnjake, plemstvo in prosto ljudstvo, vse se je v obilnem številu sešlo. Vsakdo počenja, kar hoče, vsakdo si sme izmed zbranega ženstva izbrati, kar mu drago. Tu objema suženj v navzočnosti svojega gospoda njegovo soprogo, tam surovi gladijator plemiško deklico pred očmi njenega očeta. Vse vpije, uka, razsaja; gnječa je strašanska. To terpi vso noč. Ko prisije jutranja zarja, pokaže se opazevalčemu očesu grozen prizor! Mnogo moških je prišlo ob življenje in mnogo ženskih vidiš na tleh ležati; nekaj se jih je bilo v gnječi zadušilo, nekaj pa jih je zdvijano ljudstvo na kose raztergalo. A nihče nima nad tem večega veselja, nego Nero sam. Ta pošast je po poročilih

zgodovinarjev celo sè svojo hudobno materjo Agrippino v kervisramnosti živela (Tac. Annal. XIV. 2.). Če se tudi naši čuti ustavljajo, tako nezaslišano hudobijo verjeti, toliko vendar lahko iz tega poročila posnamemo, da je moral mož, kateremu se je kaj takega pripisovati moglo, vsake nesramnosti sposoben biti, kajti drugače bi ne bila mogla taka govorica o njem nastati. Kaj je proti tej poltenosti Klavdij, kateremu očita Dio Cassius (LX. 31.), da je v kervisramnosti sè svojo bratranko, Neronovo materjo Agrippino, živel in jo pozneje tudi za ženo vzel? Kaj Domitianus, katerega dolžé pisatelji prešestvovanja z njegovo omoženo sestrano Julijo? Ta rodoskrumba je v primeri z Neronovo hotnostjo komaj vredna, da se omeni.

Tako počenjajo cesarji. Natanko po njihovih pohujšljivih zgledih se ravna rimsko občinstvo, posebno gledé na tako zvano „gersko ljubezen“. Bridko toži o strašni tej popačenosti rimski satirik Juvenal bogu Martu, očetu Rimljanstva:

„O pater urbis!
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
Haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri? Vade ergo et cede severi
Jugibus campi, quem negligis! — „Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini“.
„Quae causa officii?“ „Quid quaeris? Nubit amicus
Nec multos adhibet“.

(Sat. II. v. 126 in 56.)

Primeri s tem sat. I. v. 77. in 78.:

„Quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
Quem sponsae turpes et praetextatus adulter?“

Iz ravno navedenih stihov je razvidno, da izvira ta občna izprijenost ne samo iz mèsne poželjivosti, ampak večkrat le iz denarjaželnosti in drugih sebičnih uzrokov.

(Dalje prih.)

R A S T L I N S K E S V A T B E.

Spisal Fr. Erjavec.

III. pismo.

Velika večina rastlinstva ne nehaja pri razplodu nikakoršnih zaprek, kajti navadno stojita oba razplodna organa skupaj v istem evetu. Ali nekatere rastline so vendar izvzete od tega splošnega pravila; so namreč rastline, katerim je razplod bolj ali menj otežkočen. — Gredoč sè zimskega sprehoda, odlomite si, milostiva gospa, leskovo vejico. Listje je od nje sicer že davno odpalo, ali vejica vendar ni

gola. Na njej visé dolge résice, ki so že jeseni pognale. Te resice so zdaj še stisnene; luske, iz katerih so sestavljene, pokrivajo se tesno, da jim zima in mraz ne škodi. Pazite pa na lesko s pomladi! V prvih toplih dnevih — morebiti že meseca svečana — raztegnejo se te resice, luske se razmaknejo in ondi lahko opazite po osem prašnikov pod vsako lusko. Zadenete-li tedaj ob leskovo vejo, usula se bode iz nje rumena megla cvetnega praha, ker te rese so leskov cvet.

Toda med prašniki ni nobene plodnice; ako preiščete tudi vse rese, ne najdete med njimi ne ene plodnice. Ali odkod so potem lešniki? Iz rés gotovo ne, ker te bodo izsušili svoj cvetni prah, suhe popadale z vej. Treba jih zatorej iskati drugód. — Plodnice na leski so zaperte v napetih berstih ali popkih in samo brazde gledajo na verhu iz njih v podobi rudečih nitek. Te nitkaste brazde vjemó nekoliko od zgoraj iz rés padajočega cvetnega prahu in se tako oplodé. Na leski so tedaj prašniki ločeni od plodnic, vsaj toliko, da niso v istem cvetu, akoravno so na isti veji. Ako hočemo govoriti v prilikah, mogli bi reči: Na leski so sicer prašniki razdruženi od plodnic, ali vendar stanujejo skupaj v eni hiši, v enem in istem domu. Lesko in vse ostale take rastline zatorej imenujemo enodomne rastline.

To isto je tudi pri orehu, samo da se njegove rese pokažejo še le s pomladi; po doveršeni oplodbi vidimo jih kakor debele, zelenkaste gosenice ležati po tleh. — Tudi turščica je enodomna rastlina, tudi na njej so prašniki razstavljeni od plodnic; nahajajo se namreč verhu stebela na métlci, ker so plodnice spodaj na betiču zavite v listje, iz katerega visé dolge brazde kakor svilnate niti. Ako bi komu palo na um, da bi turščici pred oplodbo porezal prašnične métlce, propali bi vsi zarodki v plodnicah, vsa ta stebela ne bi dala ne enega zerna plodu, ako ne bi morebiti veter od drugód prinesel jim cvetnega praha. — Razen dosle imenovanih domačih rastlin so enodomne tudi: hrast, bukva, gaber, kostanj, bor, jelka, buča in njej sorodna dinja in krstavce ali kumara. Vsaka gospodinja vé, da ne dobi iz vsakega cveta dinje ali kumare, zna, da se mnogi cveti — prašnični namreč — posušé in odpadejo, ko so poprej oplodili druge, iz katerih se razvijajo plodovi.

Ali nekatere rastline morajo pri oplodbi premagati še večé zapreke, nego ravnokar omenjene enodomne. Je namreč tudi takih rastlin, pri katerih so razplodni organi razdeljeni na dveh različnih steblih. Eno steblo nosi samo prašnične, drugo pa, ki je od prvega večkrat znatno oddaljeno, same plodnične cvete. Pri teh rastlinah stanujejo razplodni organi tako rekoč v dveh domih, zato jim pravimo: dvodomne rastline.

Za primer dvodomne rastline navajamo najpredi našo konopljo. Ena konoplja namreč ima na sebi same prašnične, druga pa same plodnične cvete, samo zadnja nosi plod, a prva je zopet potrebna, da svojim prahom oplodi zarodke v plodnicah. Tudi naš kmet vé, da

so dvojne konoplje; vé, da ena — imenuje jo černico — rodi, druga pa — zove jo belico, — da nikedar ne rodi. Ali kmeta uči izkušnja, da ne sme belice poprej izruvat, predno niso černice zarodile.

V glasovitem botaničnem vertu „Jardin des plantes“ v Parizu gojili so steblo neke dvodomne rastline, pistacija imenovane. To steblo je bilo plodnično in evelo je v tem vertu že več let, ali plodilo še ni nikedar, ker niso imeli prašničnega stebela te verste. Ko je leta 1758 necega dne slavní botanik in nadzornik tega verta Bernard de Jussieu pregledaval rastline, začudi se opazivši, da je omenjena pistacija nastavila plodove. Brazde so se torej morale zaprašiti, ali odkod je prišel cvetni prah? V vsem botaničnem vertu ni bilo prašničnega stebela. Jussieu dá preiskati vse bližnje verte — ali vse zastonj! Prašnične pistacije ni, pa je ni. Ta slučaj je pretíl omajati in podkopati vso teorijo o rastlinskem razplodu. Ta teorija je bila takrat še nova, ter ni bila še tako uterjena, kakor je dandanes. Ako bi mogoče bilo, da se v plodnici brez cvetnega praha zarodi seme, potem se poruši vsa teorija. Jussieua je to sicer nekoliko zmelo, ali vendar je še zmerom terdil, da mora nekje v okolici rasti pistacija s prašničnimi cveti, in da edino temu neznanemu stebelu ima se pripisati, da se je drevo v botaničnem vertu zaplodilo. V tej mučni negotovosti se oberne na vlado, katera je bila pripravljena ustreči učenjakovim željam, ter je po vsem Parizu razposlala svoje policijske agente v natančnim opisom neznanega junaka. Agenti preiščejo še enkrat ves „jardin des plantes“, potem gredó od hiše do hiše, od verta do verta, vedno dalje. In glej! našli so ga! V tretjem predmestji, v nekem kotu kartuzijanskega verta, staknili so majheno prašnično pistacijo, ki je to leto evela pervikrat. In s tem se je zanimljiva zastavica povoljno rešila, a teorija rastlinskega razploda se je poterdila sijajno na veliko radost Jussieu-ovo.

Cvetni prah je preletel tedaj tri predmestja, predno je dospel na brazde plodnične pistacije v „jardin des plantes“. To je vendar čudovito! Nehoté se moramo prašati, je-li mogoče, da slučajen veter malo drobnega cvetnega praha nosi morebiti uro daleč čez visoka poslopja in da ga prinese ravno na majhene brazde sorodnega drevesa? Kaj ne, milostiva gospa, to Vam se nikakor ne zdí verjetno; veter vam je za tak posel premalo zanesljiv. Tudi jaz imam iste pomisleke. Moramo se torej ogledati po drugih, boljših pomagačih.

Taki pomagači so različni žužki, ki prenašajo cvetni prah od cveta do cveta. Kakor torej vidite, milostiva gospa, udomačen je tudi v naravi zavod postrežčkov, in je gotovo najstarejši zavod te verste, kajti on je odkar rožice cvetó in metulji letajo. Ali kaj spodbada te postrežčke na delo? Ti mali mešetarji rastlinskih svateb gotovo ne delajo tega za svojo zabavo, ker ti žužki so siromašni plebejci, samopašni proletarci, ki imajo na vse roke dosti dela, samo da se pošteno prehranijo, in torej nimajo časa rastlinam prenašati njihovih sladkih skrivnosti in zaljubljenih izdihljajev.

Žužki presoajo vse iz praktičnega stališča; ako se od njih kaj

zahteva, mora se takoj v gotovini plačati. — Ali rastlina pa tudi plača v gotovini. Ob istem času, ko trosijo prašniki cvetni prah na brazde, izločuje venec iz sebe sladke sokove, ter jih zbira na dnu cveta v posebnih jamicah. Žužki so strastni ljubitelji takih slaščic: o lepem vremenu gredo za njimi od ranega jutra do poznega večera. Tak žužek se splazi v cvet, išoč medu smuče se okolo prašnikov, obriše prah z njih, ter ga odnese dalje na svojem veči del dlakavem životu. Vonjajoči venec je potujočim žužkom „firma“, na kateri poznajo, da je tu za nje pogernena gostoljubna miza. V znamenje hvaležnosti za izkazano gostoljubje pusti gost nekoliko cvetnega praha, katerega je prinesel na dlakavem telesu iz sorodnega cveta. Pri tem opravi lu so posebno marljive čebele, čemerlji, vsi metulji, mnogi hrošči, nekoliko tudi mravlje, muhe in mušice.

Že iz tega bode Vam, milostiva gospa, razumno, da ti žužki imajo veliko nalogo pri rastlinskem razplodu. Toda ne samo enodomne in dvodomne rastline, temuč tudi mnoge druge, ki imajo oba organa za razplod skupaj v istem cvetu, potrebujejo teh posrednikov, kar dokazujejo Darwinove poskušnje. Od sto stebel bele detelje, po kateri so letale čebele, dobil je 2290 semenskih zern, dvajset družih stebel pa, do katerih čebele niso mogle, ni dalo niti enega semena. Takisto je rodilo sto bilek rudeče detelje, po kateri so se čemerlji pasli, 2700 semenskih zern, drugih sto pa, po kateri te živalice niso mogle pohajati, zopet ni dalo nobenega zerna.

Zategadelj tudi skoro gotovo mnogi tuji cvet po naših cvetnjakih ostane brez ploda, ker menda pri nas ni takih žužkov, ki bi jih obiskovali. Znana vanilja na pr. pri nas dolgo ni plodila, dokler vertnarji niso spoznali pravega vzroka in z umetno roko nadomestili žužke.

(Dalje prih.)

NOVE KNJIGE.

I. Razne poezije. Spisal in založil Dobravčin. V Ljubljani 1874. —
II. Pesmi na Tujem. Založil Dobravčin. V Ljubljani 1876.

(Dalje in konec.)

Narodne pesmi imajo večkrat res slabe rime, a koliko jih je, ki so prav doneče, lepe, vsega posnemanja vredne. Te posnemajmo! Kako doné n. pr. te-le verstice:

V nedeljo jutro vstala bom,
V Ljubljano se peljala bom,
Pred avtmána stopila bom,
Za šoceljna prosila bom i. t. d.

To so rime, katerih bi se še Mirza Schaffy ne sramoval! Zakaj bi se jih slovenski pesniki ogibali?

Kako gospod Dobravčin o vnanji obliki sodi, to nam pripoveduje sam v basni „Vola in konjiček“ (I. 15.). Čil konjiček z majhenim vozičkom doteče vola, ki sta s teškim plugom njivo orala, ter ju vpraša, zakaj tako počasi hodita. Odgovorita mu, da orjeta zemljo, da ima on sam in človek kaj jesti. „Kakor tema voloma“, pravi g. D., „se tudi v časih pisatelju okornost očita, če njegov z globokimi mislimi obložen spis ne teče v tako gladkem jeziku naprej, kakor misli prazni spis onega, ki je gledal samo na obliko“.

To so nevarni nauki za umetnika, za pesnika. In žalibog, priznavati moram, da se je g. D. le preveč, veliko preveč ravnal po njih; kajti kaže se, da je v njegovih pesmih oblika samo postranska stvar. Skoraj bi rekel, da ima g. D. več slabih rim, nego dobrih in krepkih. Časi se mu pa celo primeri, da beseda ne nareja rime, kjer bi morala gotovo stati. Da je to velika neprilika, velik leposlovni greh, o tem ne bom govoril. Saj je nekdó že v Janežičevem „Glasniku“ in v „Zvonu“ o tej stvari pisal tako obširno, tako korenito, da bi bila vsaka beseda odveč. Kogar njegove besede niso poboljšale, onega tudi moje ne bodo. Navesti hočem samo nekoliko verzov:

Življenje naše je morjé,	In ko tako se vózimo,
Ki neprestano ziblje sè. —	Na te otoke glédamo. —
Otoke tri na sred' morjá	Kdor vidi še otoke té
Na sred' morjá, razburjen'ga. —	Pri delu roka mu ne vmrè. — (I. 21.)

Ravno tako naš pesnik rima kralj : pridivjal : takó : žalostno : prala : zgubila : pometala : zgubila : precvitajo : prepevajo : zala : sprehaja, dá : pésmica ; larifari : nikari i. t. d. Posebno čistih moških rim malo pozna.

A še eno veliko napako ima naš pesnik, to namreč, da se nepotrebnih tujih besed kar nič ne ogiba. Po pravici moram povedati, da ne poznam slovenskega pisatelja, ki bi v svojih spisih takó nemčeval, kakor g. D., to večkrat kar brez vse potrebe dela. In vendar moramo od slovenskega pisatelja, posebno pa še od slovenskega pesnika, zahtevati čist, kolikor moči vzvišen jezik. Če misli, da se bodo njegove pesmi narodu s tem priljubile, da piše nemške, mej narodom navadne besede, katere so pa že zdavnaj veržene iz slovenske knjige, moramo gospoda D. samo obžalovati. Pesnik se ne sme nikedar poniževati, nego narod mora k sebi povzdigati! Kako pa bode sodil svet o teh-le verzih:

In bojda tavženti takó,
So smert storili žalostno (I. 23.).
En malo me zebe, en mal' mi je mraz. (I. 44.)
En mlad soldat, en mlad oficir
Sprehaja mi jo na špencir. (I. 44.)
Kaj mi bo duša štimana. (I. 46.)
Ljubljanske frajle košate, lepe. (I. 64.)
Za pijačo manjka d'nar. (I. 67.)

Prav gvišno, gvišno se dani (I. 69.). — (Nota bene, to pravi
Romeo svoje Juliji!)

Pa vse je lari fari,
Verjeti vam nikari! (I. 74.)

Marširajo, marširajo
Soldati po polji,
Oj to so le frajvilgarji,
Oj to so prostovoljci.
Boben bobna bum, bum,
Puška poka pum, pum,
Stopaj, brate, do laške dežele. (I. 80.)

Najlepši kraj slovenska domovina,
Najboljši vin' primorska je černina. (II. 6.)

Kaj porekó bralci tej-le pesmici:

Najlepšo jop'co je oblekla,	O Mina, čuj, zakaj tak pozno
Najlepšo ruto šlarasto,	Po Lelja rožah se loviš,
Z gorečim licem je pritekla	Glej, tiho stopati noč grozno,
Boječa, plašna za menó. —	Pred njo večera hladni piš!
Kaj nucajo ti drage špice,	Izpij obupa grenko čašo,
Kaj nuca lepa jopa ti,	Kinč ničemurni pojď' prodat,
Kaj nuca zarjavelo lice,	Z denarjem eno sveto mašo
Ko vendar mlado le več ni. —	Za naj'ne grehe pusti brat! (II. 21.)

Kakor privandra pomlad na poljé,
Tak se privozi ljubezen v sereé.
Zemljo pokrije odeja snegá;
Človek na rajžo se v večnost podá. (II. 23.)

Saj med junaki javkarji
Popolnem so neznaní. (II. 46.)
Kadar pride suša v glaž. (II. 47.)
To je le sveta liksir! (II. 48.)

Tudi sicer g. D. v izrazih ní izbirčen. N. pr.:

Če strasten al surov čem bit',
Se zna (namreč ljubica) okol vratu ovit',
Tak milo joče in me pros',
Da terd ostati nisem kos. (I. 28.)
Podobna ti podobi tej si sveti
In moje serce leščerbi prižgani. (I. 39.)
Pri sercu čutim žečkanje,
Ko z ojštrim nožem klanje. (I. 39.)

O napakah in pogreških zoper slovensko slovnico, katerih je tudi
nekoliko v knjižicah še govoriti nočem.

G. Dobravčin bi ne bil slovenski pesnik, ko bi tudi slovenske
domovine ne opeval, in rad priznavam, da se mu v tem oziru mnogo-

katera pesmica vsaj nekoliko posreči. A da tudi v domorodni liriki ne zadene vselej pravega glasú, vidi se jasno iz naslednjih verzov, v katerih se nam kaže politični fanatik, a ne pesnik:

„Slovenci mladi!“ ha! vi ste Slovani!

Če slavček tič je, kateri prav': Ku ku!

Germanskega ste duha vsi navdani,

Preganjate vi mene brez mirú.

Darwin in vsa njegova pritiklina

Vam več je že, ko naša domovina.

Samo le jezik náme vas še veže,

Pisava, misel nemška je že vsa;

Le z nemško knjigo vam se prav postreže,

Zarés slovanska vam je zoperna.

Učenost nemška vam je spoštovana,

Čeravno iz vseh kotov — pripetljana.

Od svita nemškega vsi oslepljeni,

Zaničevanjem gledate na mé,

V ljubezni do Germanije zgubljeni

Se roda svojega sramujete,

In nečete Slovani bit' drugači,

Če duh germanski mene ne potlači! itd.

Tako in enako toži „slovenski duh“ o nas „mladih“ Slovencih. Koliko je resnice na tem, ne vem; vsak sam izprašaj svojo vest. Vendar mislimo, da pesnik tukaj vidi prazen strah, ki je v sredi votel, okrog ga nič ní.

Tukaj naštete napake so gotovo tolike, da bi jih ne mogli odpustiti nobenemu slovenskemu pesniku, vendar niso tako ogromne, da bi se jih človek ne mogel ogibati.

Gotovo bi jih tudi g. Dobravčin premógel, ko bi se resno poprijel tega dela. In ker ima g. D., kakor sem že zgoraj omenil, prav mnogo lepega, prirojenega pevskega daru, bi si po tem lahko v kratkem času pridobil mej slovenskim svetom mnogo čestilcev: a če bode tudi odslej zanemarjal pravilni jezik, zanemarjal pesniško tehniko, zanemarjal soglasje in harmonijo mej posameznimi deli svojih pesmi, potem jako dvomim, da bi se njegove pesmi kedaj slovenskemu občinstvu priljubile. V sedANJI obliki se mu gotovo ne bodo.

L.

LITERARNI POGOVORI.

J. JURČIČ.

(Dalje.)

Mnogokrat se zgodi, da pisatelj, umetnik dolgo časa tako rekoč tiplje in poskuša, predno najde pravo polje, kjer more krepko in

vspešno razvijati svoje naravne darí in moči. Srečen, kedór o pravem času spozna svoj talent in krene takoj, brez dolgotrajnih, neplodnih poskušanj na pravi pot. Koliko si prihrani drazega časa, koliko moči: izogne se mnogi bridki izkušnji!

Tako srečo je imel naš Jurčič. Zgodaj je spoznal svoje darí, svoj poklic, v oni srečni dobi, ko se našemu duhu prvič začno gibati stvarilne moči; in njemu so se krepko gibale! Njega ní slepila in s pravega pota izvabila, kakor toliko drugih, bliščeča pesniška slava. Drazega časa ni tratil sè zaljubljenimi pesmicami in „domorodnimi glasi“. Poprijel se je takoj poštene proze, in sicer pripovedne proze, katere nam je bilo najbolj potreba. Pripovedni dar je poseben, prirojen dar, kakor so drugi umetniški darovi; komur ní podeljen, ne bode si ga nikedar priučil in pridobil, naj prebere vse povestnike in romanopisce.

Druga sreča Jurčičeva pa je bila tá, da je tudi slovensko občinstvo takoj spoznalo in priznalo njegov talent. Za kar se je že toliko lepo nadarjenih pisateljev zastonj trudilo, časi vse svoje življenje, to je dosegel Jurčič že svojim prvim spisom: obče priznanje, splošno pohvalo. Vse je videlo in dejalo: Tu je talent!

Zivo mi je še v spominu, kako mi je bilo, ko sem bral prvo njegovo povest, menim da v „Glasniku“, še naslova ji več ne vem; to je bilo nekaj posebnega; začel sem popraševati svoje znanee: „Kedó pa je ta Jurčič?“ Veselilo me je, kar se mi je pripovedovalo o njem; mislil sem si: „Takih móž nam je treba, Bog nam ga ohrani na pravem potu“. Ohranil nam ga je in priznanje občinstva mu je ostalo zvesto, kakor redko komu pri nas. Koliko nasprotnikov, strastnih, zagrizenih nasprotnikov in sovražnikov je imel naš Preširen, in še dandanes ní brez njih, dasi jih je sram in se ne upajo očitno na dan! Vsakega pisatelja pri nas, kakor menda tudi drugód, tá čisla in hvali, tá ga graja, ali celo sovraži in zaničuje, drugi se ne zmenijo zanj: o Jurčičevih povestih in romanih vsaj jaz nikoli nisem ne bral, ne čul grajajoče besede; večkrat pa sem videl, da se zanimajo zanj, da ga priznavajo in hvalijo tudi taki, kateri sicer zaničljivo prezirajo vse drugo slovstvo slovensko. Smel bi torej reči, da izmed vseh slovenskih pisateljev, kolikor jih živi, nima nobeden toliko čestiteljev kakor Jurčič, pri gospodi in med kmeti. Vsako novo delo njegovo je pravo veselje slovenskemu občinstvu in množi pisatelju število prijateljev in slavo. Koliko je pač pri nas umetniških del, da bi bila tako razširjena, tako povsod znana in brana, po vsej slovenski domovini, kakor je Jurčičev „Deseti brat“ ali pa „Sosedov sin?“ In njegov „Ovet in sad“, kolikokrat sem že slišal obžalovati, da ni doveršen, želeli, da bi ga pisatelj že skoraj nadaljeval in končal!

Slovensko občinstvo pa tudi dobro vé, zakaj svojega Jurčiča tako čisla in ljubi.

(Dalje prih.)

S.

SLOVENSKI GLASNIK.

(Dalje.)

„Dramatično društvo“ je dalo letos na svetlobo sedem iger, poslovenjenih nekaj iz francoškega, nekaj iz nemškega: Hebbelovo „Marija Magdalena;“ Putlitzovo „Ogenj ni igrača;“ Rosenovo „Garibaldi;“ Friedrichovo „Tri vile;“ dalje „Serce je odkrila;“ „Ena se joče, druga se smeje;“ „Pes in mačka“. Poslovenili so jih gg. Jos. Cimperman, Ivan Kalan, Jan. Resman in Zmagoslav Eržen. A največje dramatično delo, kar jih imamo do sedaj Slovenci, je Jurčičeva tragedija „Tugomer“, nejkrepkejši plod rodovitne muze Jurčičeve. Poleg te tragedije nam je še omeniti igrokaza „Mož beseda“, spisal Sotljan.

V muzikalnem slovstvu nam je omeniti najprej zborov in četverspevov Heidrichovih: „Jadranski glasovi“, o katerih je večša kritika prav pohvalno govorila, potem Kocijančičevih „Slovenskih narodnih pesmi“ I. zv., zbirka, ki zasluži našo največo pozornost in najkrepkejšo podporo. Za cerkovno muziko sta skerbela gg. Belar in Förster, prvi je zložil „Sveto mašo za sopran, alt, tenor in bas“, drugi „Tri antifone“.

O znanostni literaturi pozneje.

— 2. G. Matija Valjavec, čestiti naš pisatelj, zdaj profesor na veliki gimnaziji zagrebski, je lansko poletje obelodanil v „Radu“ jugoslovanske akademije zanimljivo slovniško studijo o „slovenskem komparativu, a v poslednji svečani seji je bil izvoljen za dopisujočega uda isti akademiji.

— 3. Dunajska „Zeitschrift für das Realschulwesen“ (I. 6. 360.) govoreč o ruskih realkah, pohvalno omenja tudi dr. Fr. J. Celestinove knjige o Rusiji, ter jo imenuje „ein ausgezeichnetes Werk, welches in keiner Realschul-Bibliothek fehlen sollte, weil es unseres Wissens kein einziges Buch über Russland in deutscher Sprache gibt, aus welchem man eine so gründliche Kenntniss der Zustände des russischen Weltreiches schöpfen könnte, wie aus diesem“.

— 4. Pučke Novine. Časopis za gospodarstvo, obrt i narod — se imenuje list, ki je pod uredništvom Ljud. Tomšiča enkrat na teden začel v Zagrebu izhajati. „Pučke Novine“ so zunaj in znotraj podobne našim „Novicam“ in želimo jim, da bi hervaškemu narodu toliko koristile, kolikor so o svojem času slovenskemu naše. Cena jim je 4 gl. na leto.

— 5. Društvo sv. Jeronima v Zagrebu, ki ima prav tako namero, kakor naša družba sv. Mohorja, je štel v minolem letu 3569 družabnikov, ter je izdalo četvero knjig: 1. Danico, koledar i letopis v 18.000 iztisih; 2. Prirodni zakonik ili popularno fisiko od dra. B. Šulka; 3. Život svetaca i svetica božijih za mesec ožujak od dra. Fr. Zvekoviča in 4. Pojave u zraku od J. Perkovca. Naša družba sv. Mohorja je imela l. 1876. celo 26.815 družabnikov, a letos se je njih število tako pomnožilo, da se bodo društvene knjige tiskale v 30.000 iztisih. (Dalje prih.) L.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23.

Izdaje in uredjuje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in F. Löb.